

13. MODEL ECONÒMIC I FISCALITAT AMBIENTAL

Document de treball

DIAGNOSI

Coneixement

El model econòmic prevalent a Catalunya des de la fi de la dictadura és capitalista neoliberal, ha estat ben estudiat des de l'economia neoclàssica i ambiental. La fiscalitat ambiental ha tingut poc desenvolupament, fins ara, i ha estat centrada sobretot en dos àmbits: el dels residus i el de l'aigua. La fiscalitat de les emissions de GEH ha estat molt estudiada, però encara no aplicada.

Estat i tendències

El model econòmic, basat en els principis de l'economia neoclàssica especulativa, sense internalitzar els costos socials ni ambientals, fomenta tendències insostenibles en l'extracció de recursos, en el consum, transport de persones i mercaderies, la generació de residus i contaminants, i es regeix per indicadors que, com el PIB, n'impedeixen la reforma. Les desigualtats econòmiques són cada vegada més greus. A Catalunya un 20% de la població viu en la pobresa, i aquesta proporció és previst que creix un 9% el 2020, a resultes de les mesures per frenar la Covid-19x. Catalunya és a la cua d'Europa en pobresa infantil, només superada per Romania.

Les mesures de fiscalitat ambiental amb un major potencial segueixen en mans de l'Administració estatal, que ha fet molt poc fins ara. En molts d'àmbits importants no hi ha competències autonòmiques (Impost sobre Societats o IVA) o es limiten a uns trams dels impostos (Impost sobre la Renda de les Persones Físiques, Impost sobre Hidrocarburs o Impost sobre la matriculació de vehicles). En alguns dels àmbits on la Generalitat té competències, com el de l'aigua, l'absència de fiscalitat aplicable a la majoria d'usos agraris (que consumeixen entorn del 80% de l'aigua regulada) no n'incentiva l'ús eficient. Tanmateix, existeix un fiscalitat progressiva en altres usos de l'aigua i alguns tipus de residus (no pas els nuclears). El que recaptin els impostos que graven el consum d'aigua urbana o industrial i alguns dels residus són finalistes i n'incentiven una millor gestió. Altres iniciatives fiscals s'expliquen més per les necessitats recaptadores que per la voluntat d'incentivar canvis de comportament.

La llei sobre el canvi climàtic (2017) crea tres impostos a les emissions de CO₂, però encara no s'han aplicat. Existeixen pocs impostos ambientals que gravin productes o activitats en consideració als problemes ambientals que provoquen. Per contra, es mantenen nombrosos incentius econòmics (perversos) en les polítiques agrícoles, energètiques, forestals, pesqueres, ramaderes, turístiques, etc. que generen efectes directes i indirectes negatius a la natura, el paisatge, el clima, etc.

Polítiques

El model econòmic el configuren un entramat de polítiques complex, que opera a totes les escales, des de la pròpia constitució espanyola, que fou esmenada per prioritzar el reton del deute econòmic a qualsevol política pública. Des de fa dècades, la subordinació gradual de l'economia real a l'especulativa ha intensificat la insostenibilitat del model. Malgrat que les principals competències que configuren el model econòmic són europees o estatals, existeix un considerable marge per millorar el model i la fiscalitat ambiental tant a escala autonòmica com municipal.

FITES

- Un nou model econòmic per posar-lo al servei de la gent i de la natura. Per això, s'ha abandonat el desenvolupament centrat en el creixement del PIB, diferenciant els sectors productius que poden créixer i per tant necessiten inversió (per exemple sectors públics essencials com educació i salut, energia i materials sostenibles) i d'altres sectors que han de decreïxer a causa de la seva insostenibilitat (especialment els associats a l'ús dels combustibles d'origen fòssil o nuclear, mineria, i béns de consum no essencial).
- Una reducció gradual del deute públic, fins a la seva desaparició i limitar (o prohibir) l'endeutament de les administracions públiques, que haurien d'operar només amb entitats bancàries i financeres ètiques.
- S'ha corregit el model econòmic actual a partir dels principis de l'economia circular, l'economia ambiental i ecològica, assegurant la provisió de béns i serveis essencials per part del teixit productiu de manera que es garanteixi la salut integral del medi ambient i el benestar de la població i aposti per allò públic, pel bé comú i per prioritzar la proximitat, minimitzant la dependència respecte al mercat global, que en gran part depèn d'estratègies de deslocalització de la producció d'aquests béns i serveis essencials.
- El 2030 s'ha creat un sistema bancari públic i s'ha reintegrat el sistema financer i els seus instruments dins de la societat i dins de l'economia real, a partir de criteris ètics, per tendir cap el bé comú, eliminar la misèria i les desigualtats excessives.
- S'aplica la fiscalitat ambiental de manera sistèmica, amb l'objectiu de corregir gradualment les tendències ambientalment insostenibles.
- S'ha consolidat l'economia social i solidària en els sectors energètic, agrícola, ramader, forestal i pesquer, com a mínim.

ACCIONS ESTRATÈGIQUES

- Promoure l'economia social i solidària com a model més sostenible sinó també democratitzador de l'economia.
- Substituir el PIB per altres indicadors basats en sistemes integrats de comptabilitat social, ambiental i econòmica, que tinguin en compte els impactes socials i ambientals de les activitats econòmiques sobre el benestar humà i de la Terra en el seu sentit més ampli i puguin orientar la nostra societat cap a un futur de sostenibilitat de la vida, fomentant l'economia circular
- Fomentar polítiques de producció, consum i inversió que tinguin en compte els límits ecològics i evitin generar un deute injust i inassumible per a les generacions futures.
- Dissenyar i implementar una fiscalitat ambiental progressiva per desincentivar la sobreexplotació dels recursos naturals i la seva destrucció irreversible, i totes les modalitat de residus i emissions contaminants, i alhora incentivar les alternatives regeneradores i sostenibles d'una nova economia circular, per fer front a la crisi climàtica i les conseqüències de la degradació dels ecosistemes.
- Desplegar la fiscalitat ambiental des dels ajuntaments mitjançant canvis que “ambientalitzin” els impostos i taxes municipals (on tenen més possibilitats, p.ex. les taxes d'escombraries o els sistemes de pagament per generació).
- Destinar íntegrament els recursos que recaptin aquests instruments a finançar la transició ecològica que requereix substancials inversions orientades al bé comú.

REFERÈNCIES

- Puig Ventosa, I. i González, A.C. (2012) “Los impuestos sobre el vertido y la incineración de residuos en España”. *Crónica Tributaria*, 143: 155-184. Instituto de Estudios Fiscales.
- Puig, I & Roca, J. (2018) *Fiscalitat ambiental a Catalunya: situació i propostes*. 3r Congrés d'Economia i Empresa de Catalunya
- Roca, J., Puig, I. i Tello, E. (2005), *Experiències autonòmiques de fiscalitat ambiental i propostes per a Catalunya*, Temes de Medi Ambient i Habitatge, n. 1, Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya.
- Roca Jusmet, J. i Serrano, M. (2012), [El Compte satèl·lit de l'aigua a Catalunya. 2005](#), Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya/Institut d'Estadística de Catalunya,

Experts consultats

Josep Maria Mallarach

Ignasi Puig Ventosa

Jofre Rodrigo Aribau

Jordi Roca Jusmet